

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

**Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi**

**2. ULUSLARARASI KÜLTÜR, SANAT VE TOPLUM SEMPOZYUMU
28-30 Eylül 2022, Van / Türkiye**

*Van Yüzüncü Yıl University
Faculty of Fine Arts*

**2nd INTERNATIONAL CULTURE, ART AND SOCIETY SYMPOSIUM
2022 28-30 September, Van Türkiye**

**TAM METİN KİTABI
FULL TEXT BOOK**

EDİTÖRLER / EDITORS
Prof. Dr. / Prof. Selma BAŞ
Arş. Gör. / Res. Assist. Kemal TEMİZER
Arş. Gör. / Res. Assist. Hüseyin SOYLU

e-ISBN: 978 - 975 - 7616 - 93-1

E-Posta

gsfsakademik@yyu.edu.tr

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Güzel Sanatlar Fakültesi
**2. ULUSLARARASI
KÜLTÜR, SANAT
VE TOPLUM
SEMPOZYUMU**

28-30 Eylül 2022
Van / Türkiye

Van Yüzüncü Yıl University
Faculty of Fine Arts
**2nd INTERNATIONAL
SYMPOSIUM ON
CULTURE, ART
AND SOCIETY**

2022 28-30 September
Van / Türkiye

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ

Web Sitesi

gsfssempozyum.yyu.edu.tr

Endüstriyel Seramik Ürün Tasarımı Eğitimi Uygulamaları

Industrial Ceramic Product Design Education Practices

¹M. Doğan ÖZGÜNDOĞDU

Dr. Öğr. Gör.
Hacettepe Üniversitesi

²Soner PİLGE

Öğr. Gör.
Hacettepe Üniversitesi

³Şule ALTAY

Arş. Gör. Dr.
Hacettepe Üniversitesi

⁴Adile Feyza ÖZGÜNDOĞDU

Prof. Dr.
Hacettepe Üniversitesi

Özet

Tasarlama eyleminin kökenine bakıldığında her insanın bu yetiyle doğduğu ve tasarımcı yeteneğinin olduğu savı yaygın olarak kabul görmektedir. Kurgulama, araştırma, deneme, modelleme süreçleri tüm üretici eylemlerin temelini oluşturur. Modern çağlara gelene dek, çok farklı coğrafyalarda yapı inşası, dokuma, günlük kullanım gereçleri ya da törensel nesnelerin tasarlama ve üretme uzmanlıkları ihtiyaç, görgü ve geleneksel eğitimle harmanlanmış olarak kendiliğinden gelişmiş, çeşitlenmiş, değişmiştir. Endüstrinin ortaya çıkışı sonrası yaşanan ekonomik, sosyal ve siyasal değişimlerle birlikte ise üretimin tanımı değişir, tasarlama eylemleri de buna bağlı olarak çok farklı formasyonlar kazanır. Dünya genelinde farklı ekollerde sanat ve tasarım okullarında eğitim uygulamaları gelişir ve uygulanır. Yerel üretimler ya da küçük ölçekli usta uzmanlığına dayanan atölye üretimleri devam ederken, söz konusu uluslararası tasarım eğitimi ekollerinin yansımaları ülkemizde de ulaşır. Üniversite sisteminde, çeşitli düzeylerde ve araştırma merkezlerinde halen farklı kapsamlarda tasarım ve üretim laboratuvar eğitimleri mevcuttur. Bu eğitim deneyimlerine seramik ürün tasarımı özelinde baktığımızda belli eğitim kurumlarının önderliğinde gelişen bir tarihle karşılaşırız. 1987 yılından beri mezun vermekte olan HÜGSF Seramik ve Cam Bölümü'nde ise yaklaşık 35 yıldır, tasarım, modelleme, kalıp ve döküm süreçlerini kapsayan çeşitli dersler mevcuttur. Çalışmada, bu kurumun endüstriyel seramik tasarımı ve üretimine dair öğrenme etkinliklerinin yürütüldüğü atölye dersleri analitik bir bakışla ele alınmıştır. Ders planları, etkinlikler, kuramsal ve pratik çıktılar örneklenmiştir. Endüstriyel seramik tasarımı ve üretimi ders çıktılarının, tasarım zeminlerinde temsil yeterlikleri değerlendirilmiştir. Araştırmada dinamik kurgulanan metotların öğrenci potansiyellerini başarılı çıktılara ulaştırdığı sonucuna varılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Seramik, Tasarım, Eğitim.

Abstract

When we look at the origin of the act of designing, it is widely accepted that every person is born with this ability and has the ability to be a designer. The processes of editing, research, experimentation and modeling form the basis of all productive actions. Until modern times, the expertise of building construction, weaving, designing and producing ceremonial objects in very different geographies developed, diversified and changed spontaneously, blended with needs, habits and traditional education. With the economic, social and political changes experienced after the emergence of the industry, the definition of production changes, and the design actions gain very different formations accordingly. Educational practices are developed and applied in art and design schools in different schools around the world. While local productions or workshop productions based on small-scale master's expertise continue, the reflections of these international design education schools also reach our country. In the university system, there are still design and production laboratory trainings in different scopes at various levels and research centers. When we look at these educational experiences in terms of ceramic product design, we encounter a history that developed under the leadership of certain educational institutions. HÜGSF Ceramics and Glass Department, which has been graduating since 1987, has offered various courses covering design, modeling, molding and casting processes for about 35 years. In this study, the workshop courses in which the learning activities on industrial ceramic design and production of this institution were carried out were handled with an analytical view. Lesson plans, activities, theoretical and practical outputs are exemplified. The representation competencies of the industrial ceramic design and production course outputs on the design grounds were evaluated. In this research, it is concluded that the dynamically designed methods make the students' potentials reach successful outcomes.

Keywords: Ceramics, Design, Education.

1. Giriş

Bu çalışma, Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü'nün 1983 yılındaki kuruluşundan itibaren alçı atölyesinde uygulanmış ve uygulanmakta olan eğitim çalışmalarına dair kronolojik ve panoramik bir değerlendirme yapma amacını taşımaktadır. Eğitim kurumlarının zaman içinde değişen koşullara göre gelişen ve farklılaşan eğitim uygulamalarının belgelenmesi ve değerlendirmelerinin yapılması, mevcut ve sonraki eğitim süreçlerinin yapılanmasında katkı sağlamakta, kurumsal bir hafıza oluşturmaktadır. İnceleme, alçı atölyesindeki Alçı Atölyesi I ve II, Yapı ve Endüstri Seramiği I, II, III ve IV ders uygulamaları ile sınırlı tutulmuştur. Bu kapsamda HÜGSF Seramik ve Cam Bölümü'nde hâlihazırda söz konusu derslere giren öğretim elemanlarının sözlü ve yazılı verileri, öğrencilerin uygulama örnekleri veri kaynakları olarak kullanılmış, derlenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. Yöntem

Bu araştırma, halen alçı atölyesinde 2., 3. ve 4. sınıflara farklı dersler kapsamında eğitim vermekte olan öğretim elemanlarının görüş ve gözlemleri ile yapılandırılmıştır. Dijital belgelemenin yaygın olmadığı 2000'li yılların öncesine dair ortam ve süreç görsellerine kısıtlı sayı ve nitelikte ulaşmak mümkün olmuştur. Bu atölye uygulamaları için son 10-15 yıllık geçmişe dair öğretim elemanlarında çeşitli görsel arşivler mevcuttur. Ancak bu veriler devamlılık arz eden sistemli bir arşivleme şeklinde olmadığından sözlü görüşmelerden elde edilen dönemlere ait temel konular ve içerikler analiz edilmiştir.

Son yıllarda yaşanan pandemi sürecinde uzaktan eğitim uygulamaları nedeniyle, öğrencilere ders kapsamında çeşitli araştırma konuları verilmiş ve prosedür gereği skeç, prototip, modelleme, rapor ve kritik aşamaları hem dijital imaj hem de video kaydı olarak arşivlenmiştir. Öğrencilerin kendi süreçlerini belgeleme, bunları dijital olarak iletme ve öğretim elemanlarının kayıtları arşivleme deneyimleri, veri akışını yönetmede pratiklik sağlamıştır. Bu deneyimler, yüz yüze eğitime geçiş dönemlerine de yansımış, öğrencilerin uygulamalarını belgelemeleri ve sunmaları daha bilinçli olarak yapılabilmektedir. Bu sayede, araştırmanın önemli bir başka kaynağını, son yıllarda alçı atölyesinde çeşitli düzeylerde eğitim alan öğrencilerin bazılarının edinilen süreç ve ürün fotoğrafları oluşturmaktadır.

Bu verilerden elde edilen bilgiler, söz konusu derslerin geçmiş yıllardan günümüze kadarki seyrinin analizinin yapılabilmesini ve önümüzdeki yılların ders uygulamalarının olası akışının tartışılabilmesini olanaklı kılmıştır.

2. 1. Alçı Atölyesi Derslerinin Tarihçesi

Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, 2809 sayılı kanunlaşan 20.7.1982 tarih ve 41 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin, 28.3.1983 tarihinde yürürlüğe girmesiyle kurulmuştur (Hacettepe Üniversitesi²). 1983-1984 eğitim-öğretim yılında Resim, Heykel Bölümleri ile Uygulamalı Sanatlar Bölümünün Grafik, Seramik ve Cam Ana Sanat Dallarında eğitim ve öğretime başlamıştır. Hamiye Çolakoğlu kuruculuğunda ve Sıtkı M. Erinç başkanlığında eğitime başlayan program, Uygulamalı Sanatlar Bölümü Seramik Ana Sanat Dalı iken, 1994 yılında Seramik Bölümü adını alır.

Seramik Bölümü 2007 yılında Güzel Sanatlar Fakültesi binasına taşınana dek, Edebiyat Fakültesi bodrum katında düzenlenen atölye ve ofislerde eğitimini sürdürür. Tüm sınıfların atölyelerinin ve ofislerin birbirine bağlı olduğu bu ortam, sürekli akışın olduğu, hem fiziksel hem de etkinlikleri izleme açısından etkileşime açık kompakt bir mekân görevi görmüştür. Alçı atölyesi mekânı da diğer atölyelerin bulunduğu bu koridorda yer almıştır.

Alçı hazırlama sırasında çıkan tozun, zeminde taşınan alçının, çökertme havuzu ve gider problemlerinin çözülmesindeki güçlükler nedeniyle bu atölye daha sonra Edebiyat Fakültesi'nin bağımsız bir başka bodrum katına taşınmıştır. Yaklaşık 23 yıl kadar bu atölyelerde yapılan dersler, 2007 yılında Güzel Sanatlar Fakültesinin bağımsız binasındaki yaklaşık 70 m²'lik atölyede daha donanımlı koşullara kavuşmuştur. Atölye bünyesinde ayrıca alçı torbalarının ve gerekli diğer alet edevatın muhafaza edildiği bir oda mevcuttur.

Görsel 1. H.Ü.G.S.F. Seramik ve Cam Bölümü mevcut alçı atölyesine ait mekan fotoğrafları, 2022.

Görsel 2. H.Ü. G.S.F. Seramik ve Cam Bölümü mevcut alçı atölyesine ait mekan fotoğrafları, 2022.

Bölüm kuruluşundan 2013-2014  ğretim yılına dek alçı atölyesinde yapılan 2.,3. ve 4. Sınıf dersleri zorunlu dersler olarak müfredatta yer almıştır. Bologna süreci ile birlikte seçmeli olarak verilen derslerin sayısının artırılması yönündeki plana bağlı olarak 3. ve 4. sınıf dersleri seçmeli olarak verilmeğe başlanmıştır.

2. sınıfta verilen Alçı Atölyesi I ve II dersleri göz ve bahar yarıyıllarında programda yer almaktadır. Öğrencinin alçı malzemesini, biçimlendirme için kullanılan temel gereçleri, alçı kütleyi yontmayı, tek ya da çok parçalı kalıp almayı, alçı tornasını kullanmayı, döküm çamuru hazırlamayı, döküm yapmayı, atölye kullanımı ve i leyi ini tanınması üzere kurgulanmış faaliyetleri içermektedir. Öğrencinin alçı ile tanıştığı bu ders bölüm kuruluşundan beri aynı kazanım hedefleri ve benzer faaliyetlerle uygulanagelmıştır. Görsel 3 ve 4'de 90'lı yıllara ait 2. Sınıf Alçı Atölyesi dersi  ğrenci çalışmalarından örnekler yer almaktadır.

Görsel 3. T. Emre Feyzoėlu'na ait lisans dönemi  alışmaları, 1992-1993.

Görsel 4. A. Feyza  zg ndoėdu'ya ait lisans dönemi çalışmaları, 1994-1995.

3. ve 4. Sınıfta Yapı ve Endüstri Seramiği I,II,III ve IV ders uygulamalarında zaman içinde farklı konu ve üretimlere bağlı olarak faaliyetler gerçekleştirilmiştir. Teknik olarak elde ve alçı tornasında şekillendirilebilir, çok parçalı kalıpla  retileriler tasarımlar üzerinde çalışılmıştır. Endüstriyel üretime uygun, günlük kullanımda yer bulabilen, estetik nitelik taşıyan ürün tasarımları, çizim ve maket üzerinden kritik edilerek öğrencinin proje  devi olarak kabul edilmiştir. Görsel 5 ve 6'da 2. Sınıf Alçı Atölyesi ve 3. ve 4. Sınıf Yapı ve Endüstri Seramiği dersleri kapsamında üretilmiş geçmiş yıllara ait  ğrenci çalışmalarından örnekler görülmektedir.

Görsel 5. A. Feyza  zg ndoėdu'ya ait lisans dönemi  alışmaları, 1997.

Görsel 6. Melahat Altundağ'a ait lisans dönemi çalışmaları, 1997-1998.

1990'lı yılların sonlarında Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün satış mağaza koleksiyonları ve Turistik-Hediyelik Eşya Tasarım Yarışmaları bu ders uygulamalarının konularına yön veren ve öğrencilerin günümüzdeki çoğu güncel yönelimini de besleyen bir unsur olmuştur. Bu tasarım yarışmaları, Türkiye'nin zengin kültür birikiminin tanıtımına katkıda bulunabilecek, ülke çapında herkesin katılımına açık olmuştur. Bu alanda çalışan tasarımcı ve katılımcıların ödüllendirilerek özendirilmeleri ve desteklenmeleri amaçlanmıştır. Yarışmaya katılan tasarımların hediyelik eşya üretimini geliştireceği, çeşitlendireceği ve ilgili sektöre örnek oluşturması hedeflenmiştir. Bu yarışmaların sunduğu amaç, kapsam ve şartlar öğrenciler için sistemli bir tasarım, üretim ve prezantasyon formatı sağlayan model işlevi görmüş, ders kapsamında ya da bağımsız olarak deneyim kazanmalarını sağlamaya yardımcı olmuştur.

Görsel 7. T.C Turizm ve T.C. Kültür Bakanlığı Hediyelik Eşya Tasarım Yarışma Örnekleri, 1997, 2002, 2006.

2000'li yılların başlarında 4. Sınıf Yapı ve Endüstri Seramiği derslerinde değişikliğe gidilmiştir. Daha önce haftada 4 saat yapılan Yapı ve Endüstri Seramiği dersi, yine 4 saatlik Uygulama adlı dersle desteklenirken, bu dersin adının Yüzey Tasarımı Dersi olarak değiştirilmesine karar verilmiştir. Bu iki ders aynı proje için birbirini destekler plan ve faaliyetlerle yürütülmüştür. Burada yatan temel neden, endüstriyel üretim tekniklerinin modüler tasarlama pratikleri ile çalışmalara yön verecek özgün tasarımları olanaklı kılması ve aynı zamanda öğrencilere duvar seramiklerini endüstriyel tekniklerle üretme becerisi kazandırması olmuştur. Yaklaşık 10 yıl kadar bir süre programa alınan uygulamalarla, son sınıf öğrencileri haftada 8 saat olmak üzere tasarımdan, montaja kadar varan tüm süreçleri görüp yaşayarak bu yeterliği kazanma yolunda aktif bir öğrenme süreci yaşamışlardır. Üretilen panolardan yaklaşık 11 tanesi Hacettepe Üniversitesi Merkez ve Beytepe Kampüslerinde iç ve dış mekânlara monte edilmişlerdir.

Görsel 8. 2002-2011 yılları arasında yürütülen Yapı ve Endüstri Seramiği Dersi ve Yüzey Tasarımı Dersi kapsamında yapılan tasarım, üretim ve montaj aşamaları

Takip eden yıllarda Bologna uyum süreci nedeniyle seçmeli dersleri artırmak üzere Yüzey Tasarımı dersi programdan kaldırılmış ve Yapı ve Endüstri Seramiği I,II,III ve IV dersleri haftada 4 saat olarak seçmeli olarak yürütülmeye başlanmıştır. Aynı zamanda, bölüme alınan öğrenci sayılarının artması, öğretim yılı başına alçı ve döküm çamuru temininin zamanla azalmasıyla birlikte, tüketimi daha ekonomik sınırlarda tutma gerekliliği de ders uygulamalarının bu değişikliklere uygun bir biçimde düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu tarihlerden günümüze dek ders konuları ve uygulamaları benzer şekilde yürütülmektedir.

2.2. Güncel Ders Uygulamaları

Halen devam etmekte olan eğitim-öğretim müfredatında alçı atölyesinde yürütülen 2. Sınıf ders etkinlikleri, endüstriyel seramik üretim tekniklerine yönelik bir temel oluşturma amacıyla tasarlanmaktadır. Alçı malzemesini tanıma, kalıpla üretim tekniğini anlama, araç-gereçlerin güvenli ve etkin kullanımını öğrenmeyle başlayan teorik ve uygulamalı temel süreçler sonrasında ders sorumlusunun verdiği konuya göre modelleme, kalıp alma ve döküm uygulamalarına geçilmektedir. Yalın bir kalemlik ya da kahvaltı tabağı üretmek üzere örnek model ve Görsel 9'de yer alan süreç görsellerinin incelenmesiyle birlikte uygulamalar başlanmaktadır. Bu görsel aynı zamanda öğrencilerin incelemesine açık olmak üzere atölyenin panosunda devamlı olarak asılı bulunmaktadır. Kalıp tahtası kurgularının oluşturulması, toz alçı ve su karışımının hazırlanması, dökülmesi, alçı kütlenin biçimlendirilmesi, kalıbının alınması işlemleri öğretim elemanları gözetiminde, bireysel ve ortak çalışmalarla yürütülmektedir. 1. Dönem sonuna doğru, döküm çamuru hazırlama, döküm ve rötüş işlemleri

yapılmaktadır. Dersin ikinci döneminde alçı tornası kullanımında beceri kazanmak üzere planlanmış etkinlikler gerçekleştirilmektedir. Tornada biçimlendirilmiş modelin aynı basamaklarla, bu kez çok parçalı kalıbı alınmakta ve dökümü yapılmaktadır. Bu uygulamalı süreçler aynı zamanda teknik çizimle ilgili temel bilgileri ve çizim performanslarını içeren ödevlerle desteklenmektedir.

Görsel 8. S. Pilge arşivinden tek parçalı kalıba uygun model ve kalıp hazırlama süreçleri.

Görsel 10. S. Pilge arşivinden çizim çalışmaları için kullanılan örnek görseller.

3. Sınıf Yapı ve Endüstri Seramiği I dersi zorunlu ve temel olan Alçı Atölyesi I ve II derslerinden sonra öğrencilerin seçmeli olarak alçı kalıp ile endüstriyel üretim becerilerini geliştirmelerinin amaçlandığı derslerden ilkidir. Bu ders kapsamında öğrencilerin özgün tasarım becerilerine odaklanmaktan çok, model ve kalıp alma yeterlikleri üzerinde durulmaktadır. Bu nedenle genellikle müzelerde sergilenen eserlerin modellenerek döküm tekniği ile tekrar üretilmeleri dersin ana konusunu oluşturmaktadır.

Öğrenciler ders kapsamında bireysel olarak çalışmakta ve röprodüksiyonunu yapacakları eserleri kendileri seçmektedir. Seçecekleri eseri kavramaları ve detaylarıyla incelemeleri istendiği için, öğrenciler Ankara'da bulunan Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne ve Etnografya Müzesi'ne yönlendirilmektedir. Bu müzeleri çeşitli defalar ziyaret etmeleri tavsiye edilmekte, böylece eserleri incelemeleri, endüstriyel yöntemle modelleri yapılabilir ve kalıpla üretilmeye uygun olanları seçmeleri, fotoğraflamaları, eserlere ve dönemlerine ait bilgi edinmeleri istenmektedir. Araştırma sonrası ilk derste öğrencilerin birden fazla tercih ile ders sorumlusunun karşısına çıkması ve teknik olarak derse daha uygun olan ve motivasyonu yüksek bir şekilde çalışacakları esere bu derste kritik ile karar vermeleri beklenmektedir. Atölye ortamında, tüm öğrencilerin izleyebildiği bu kritikler daha çok model yapımı ve kalıp alma ile ilgili teknik bilgileri içermektedir.

Eserler seçilirken dikkat edilen diğer noktalar da gerçeğine en yakın olacak şekilde modelinin yapılabilir olması, kalıp aşamasına geçildiğinde 3 ya da 4 kalıp parçasını ve 20-25cm'yi geçmeyecek olmasıdır. Buradaki hassasiyet ve yakalanmak istenen denge;

öğrencilerin bilgi ve yeterliliklerini geliştirecek kadar zorlanmalarını sağlamak, ancak diğer taraftan da fiziksel ve teknik olarak başa çıkamayacakları ve sonuçta dersle ilgili motivasyonlarını düşürecek bir ortam yaratmaktan kaçınmaktır.

Model yapma aşamasına geçildiğinde öğrenciler seçtikleri eser formuna göre; alçı model için elle ya da alçı tornası ile şekillendirme ya da bu tekniklerden her ikisini bir arada kullanabilmektedir. Başarılı bir şekilde modelini bitiren öğrenciler ders sorumlularının denetiminde kalıp alma aşamasına geçerler. Öğrenciler çalışmalarını bireysel olarak yürütüyor olsalar da, her öğrencinin farklı bir form çalışıyor olması, model ve kalıp yapımı aşamasında farklı teknik ve yaklaşımların kullanılmasını sağlamaktadır. Böylece öğrenciler aynı anda hem kendi süreçlerine odaklıdır, hem de kendi yöntemleri dışında başkalarına da şahit olarak farklı deneyimleri gözlemleyebilmektedir.

Kalıp aşamasını başarılı bir şekilde sonuçlandırarak kalıplarını kurutmaya alan öğrenciler döküm aşamasına geçmektedir. Lisans eğitiminde çoğunlukla düşük dereceli pişirimler yapıldığı için, döküm aşamasında da düşük dereceli (1000-1050°C) döküm çamurları kullanılmaktadır. Döküm ve rötuş aşamasından sonra öğrenciler seçtikleri esere uygun olacak şekilde, formlarını daha gerçekçi hale getirmek için çeşitli astar ve dekor tekniklerini uygulayabilirler. Yine seçtikleri esere göre bisküvi pişirimi ile sonuçlandırabilir ya da sır uygulayabilirler. Dersin final döneminde öğrenciler final değerlendirmesine eser araştırmaları, model, kalıp, döküm parçaları ile katılarak son kritiklerini almaktadırlar.

Görsel 11. Atölye ortamında final kritiğinden bir görsel, 2022.

Bahar döneminde 3. Sınıf Yapı ve Endüstri Seramiği II dersine bir önceki dönemden devam eden öğrenciler daha önce yaptıkları röprodüksiyon işlerden hareketle özgün, günlük kullanıma uygun, ya da hatıra objesi işlevi görebilecek tasarımların üzerinde çalışır. Daha önce detaylıca inceledikleri eserlere başka bir gözle bakmalarını sağlayan bu çalışma ile aynı zamanda tasarıma ait kavram ve tekniklerden haberdarlıkları artmaktadır. Kritik aşamasında bu kez endüstriyel üretim yöntemlerinin teknik bilgilerinin yanında tasarıma ait, kullanılabilirlik, maliyet, ergonomi, ürün-kullanıcı ilişkisi, hedef kitle, marka vb. kavramlardan bahsedilmektedir.

Görsel 12. 3. sınıf öğrencisi Deniz Ceren Altıok'a ait çalışma örneği, 2022.

Görsel 13. 4. sınıf öğrencisi Nagihan Ağtepe'ye ait çalışma örneği, 2022.

Müze çıkışlı tasarım sürecinde öğrencilerin tasarımlarını geliştirmeleri için ilk döneme oranla daha fazla zaman verilerek süreç devam ettirilir. Üretim onayı alan tasarımlar öğrenciler tarafından önce alçı modelleri üretilerek tekrar kalıplama aşamasına geçilir. Bu dönem kapsamında da yine öğrencilerin teknik ve fiziki yeterliliklerini çok zorlamayacak şekilde tasarım boyutuna ve kalıp sayısına karar verilmektedir. Kalıp ve döküm aşamasını bitiren öğrenciler pişirim ve sırlama uygulamaları ile süreçlerini tamamlamaktadırlar. Final aşamasına gelen öğrenciler, kaynak görselleri, orijinal tasarım çizimleri, teknik çizimler, model, kalıp ve final döküm parçaları ile değerlendirilmektedir.

Görsel 14. Final dönemine ait atölyeden bir görsel, 2022.

4. sınıf Güz Dönemi Yapı ve Endüstri Seramiği III dersinde ise öğrenciler tamamen kendi çalışmak istedikleri alanlarda, fonksiyonel, özgün tasarımlar yapmaları ve üretmeleri yönünde desteklenmektedir. Tasarım alanlarına ve boyutlarına karar verilirken yine öğrencilerin fiziki ve teknik yeterliliklerinin yanında atölye ve fırın olanakları da gözetenilmektedir. Büyük boyutlu ya da çok parçalı tasarımlara yönelen öğrencilerin grup halinde çalışmaları da mümkündür. Bu dönemde de üretim sürecini sıkıştırmayacak şekilde tasarım sürecine uygun bir süre verilerek öğrencilere, tasarımlarını geliştirmeye ve üretmeye, ergonomiye vb. uygun hale getirmek adına kritikler verilmektedir. Tasarım onayı alan öğrenciler kalıp ve döküm sürecinden sonra pişirim ve sırlama sürecine girmektedir. Final döneminde öğrenciler tasarım eskizleri, teknik çizimler, model, kalıp ve sonuç ürünleri ile değerlendirmeye girmektedirler. 4. Sınıf Bahar Dönemi Yapı ve Endüstri Seramiği IV dersinde de benzer bir süreç takip edilmektedir. Bu dönemde de fonksiyonel eşya tasarımının yanı sıra, öğrencilerin sanatsal çalışmaları için kalıpla üretim yöntemini kullanma

tercihlerinin olması durumunda bu çalışmalar ders kapsamında desteklenmekte ve öğrencilerin ihtiyacı olan teknik bilgi ve yönlendirmeler yapılmaktadır.

Görsel 15. Final dönemine ait atölyeden görseller, 2022.

Görsel 16. 4. Sınıf öğrencisi İsmail Enes Selvi'ye ait çalışma örneği, 2022.

Görsel 17. 4. Sınıf öğrencisi N. Başak Gerede'ye ait çalışma örneği, 2022.

Görsel 18. 4. Sınıf öğrencisi Merve Namidar'a ait çalışma örneği, 2022.

3. Bulgular

Alçı atölyesinde yürütülen derslerin korunan temel hedefleri, zaman içindeki değişiklikler, evrilmeye yol açan koşullar incelendiğinde pek çok farklı faktörün bu derslerin dinamik ve etkin şekilde planlanmasını gerektirdiğini göstermektedir. Kurumsal hedeflerle eşgüdümlü biçimlenmelerle beraber, halen geçerli olan ve aynı zamanda değişen teknik bilgiler, dijital teknoloji bilgisinin sağladığı olanakların her zaman göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Değişimler farklı yönlerde silsilelerle ilerlerken öğrenci profillerinin, motivasyonlarının, aldıkları eğitime yönelik yaklaşımlarının da birer etken olduğu kabul edilmektedir. Bu değişimlere örnek olarak; 2013-14 akademik yılı itibari ile Bologna sürecine geçiş ile (Hacettepe Üniversitesi¹) bu 4 dönemlik derslerin seçmeli hale gelmesi gösterilebilir. Derslerin seçmeli olması ve birbirine ön koşullu olmaması nedeni ile kimi zaman öğrenciler I,II,III,IV şeklinde devam eden dersleri sıralamaya uymaksızın aldıklarında, ders müfredatının takibinde öğrenci adına açıklar oluşabilmektedir. Bu açıklar ders sorumluları tarafından öğrenci temelli projeler ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Geçtiğimiz yıllarda yaşanan pandemi nedeniyle uzaktan eğitimle geçen 3 dönemlik süre boyunca uygulamalı derslerini de uzaktan almak zorunda kaldığı için bazı teknik eksiklikler yaşayan öğrenciler için 2021-22 akademik yılında ders müfredatlarında kimi değişiklikler yapılmıştır. Normalde temel alçı şekillendirme tekniklerine hâkim olarak geldiği kabul edilen 3. ve 4. Sınıf Yapı ve Endüstri Seramiği Dersini alan öğrencilere de esnek bir program ile 2. Sınıf müfredatına yakın bazı projeler verilerek sıkıştırılmış bir uygulama ve tasarım eğitimi verilmesi gözletmiştir.

Kurumun hedefleri, endüstriyel seramik tasarımı eğitimi alan öğrencilerin, öncelikle kendi sanatsal ifadeleri için başvuracakları kalıpla üretim tekniği konusunda yetkinlik sağlamalarını gerektirmektedir. Aynı zamanda öğrenci, küçük boyutlu seri üretime uygun anı objesi, hediyelik eşya, röprodüksiyon parçalar üretecek kadar bir planlama ve teknik bilgi deneyimi de edinmiş olur. Görsel beslenme konusunda oldukça geniş seçenek ve yoğun deneyimleri olan yeni neslin dijital erişim alışkanlıkları onlara hem sanat hem zanaat hem de ürün tasarımı alanlarında pek çok seçeneği görme yolunu göstermektedir. Uzaktan eğitim süresince derslerde etkin kaynak görevi gören web kaynakları öğretim elemanları açısından da dersi biçimlendiren katkılar sağlamıştır. Eğitim uygulamalarına dâhil olan bir diğer model de uluslararası ürün tasarımı yarışmaları olmuştur. Ödül alan veya tanıtımlarda yer alan ürünlerin temsilleri, bir tasarımın hangi niteliklere ve ölçütlere göre seçildiği hakkında öğrenciye fikir vermektedir. Bu modeller, öğrencinin özgünlük arayışında teşvik edici bir katkı da sunabilmektedir.

Görsel 19. 4. Sınıf öğrencisi Öykü Karapirli'ye ait çalışma örneği, 2022.

Görsel 20. 4. Sınıf öğrencisi Sinem Karakaya'ya ait çalışma örneği, 2022.

Ürün tasarımlarında dijital tasarımın yanında, öğrenciler elle çizimle de kendilerini ifade edebilmektedir. Böylece öğrencilerin el, göz, vücut koordinasyonlarının hep birlikte etkin olduğu geleneksel yaklaşıma da yer verilmektedir.

Görsel 21. 4. Sınıf öğrencileri Merve Namidar'a, Nagihan Ağtepeye'ye ve Öykü Karapirli'ye ait farklı sunuş teknikleri ve çalışma örneği, 2022.

4. Sonuç

2023 yılında kuruluşunun 40. Yılı'nı kutlayacak olan Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi öğretime başladığı tarihlerden itibaren yüksek sanat eğitimi vermek gayesinde olmuştur. Seramik ve Cam Bölümü de bu kimliği ve geleneği benimseyerek, endüstriyel üretim yöntemlerini daha çok sanat atölyesi üretimlerinde başvurulabilecek bir anlayışla müfredatına yerleştirirken, tasarım ve kullanım nesneleri üretme yeterliği öğrencinin özel ilgisine bağlı olarak mezuniyet sonrası kariyerini destekler konumda kalır. Mezuniyet projelerinde sanatsal ifade dili ve niteliği taşıyan tasarımlar ortaya konurken, endüstriyel tekniklere başvurularak üretilen çalışmaların çok sınırlı olduğu söylenebilir. Öğrenciliğinin yanı sıra ya da sonrasında piyasada sipariş üzerine çoklu üretim yapma imkânı olan öğrenciler bu bilgilerini özel siparişlere yönelik kullanmaktadırlar. Bu bölüm mezunlarından bir dönem ya da hali hazırda özel atölyesi olmuş, piyasaya iş yapmış olan kişilere ait bilgiler bazı öğretim elemanlarının ortak hafızalarında mevcuttur. Ancak bu bilgilerin sistemli bir şekilde kurumsal hafızada mevcut olduğu söylenemez.

Yapılan bu araştırmadaki derslere dair derlemeler, alçı atölyesi özelinde, kimi zaman eksikliği duyulan ve başvuru kolektif hafızaya dair bir arşiv oluşturmaya başlamak niyetiyle oluşturulmuştur. Bölümün mekân, teçhizat, görsel ya da yayın geçmişine ait belgelerin bir kısmının kişisel arşivlerde bulunması muhtemel iken, mezun geçmişine ait isim, proje ya da mezuniyet eser görsellerinin, elde edilmiş başarılarla yönelik bilgilerin bireysel hafızalarda mevcut olabileceği varsayılmalıdır.

Görsel 22. Gözde Mert, “Kurumsal Hafıza” kitabından kurumsal hafızanın amacına dair bir şema, 2017, 55.

Kurumsal hafıza Mert’in tanımla bir kurumda yapılan her şeydir. “Kurumsal hafıza, organizasyonun geleceğini planlayıp, şekillendirdiğinden dolayı, organizasyon için hayati bir öneme sahiptir” (2017, 7). Mert çalışmasında kurumsal hafızayı oluşturmanın, en son amaç olmadığına işaret eder. “Geçmişten gelen bilgilerle kurumsal hafızayı oluşturmak ve gelecekte yapılacak işlemlerde, iyi olanları sürdürmek ve hataları tekrarlamamak temel payedir (Görsel 22). Verimli kararlara ve faaliyetlere, sonradan yön veren örgütsel öğrenmeyi, elde etmek için bir araçtır” (Mert, 2017, 53)

Vieira, A. M. D. P. eğitim kurumlarında hafıza oluşturma ve korumanın önemine işaret ettiği makalesinde (2017) bu konuyla ilgili araştırmalara örnekler getirmektedir. Mekânlar, belgeler, nesneler gibi somut verilerin yanı sıra sözlü ve görüntülü kayıtlar kurumların gelişimlerini planlamasında önemli etkenlerdir. Bu verilerin depolanması, sunumu ve aktif erişiminin planlanması yönünde modern teknolojilerle desteklenmiş modeller mevcuttur. Galgotia ve Nirupa’nın yükseköğretim kurumlarında bilgi yönetimi üzerine yaptıkları inceleme (2022), kurumlarda üretilen deneysel, yazınsal ya da uygulamalı bilgilerin

yeterlik nitelik ve biçimlerde bir araya getirilip getirilmediği ve korunup korunmadığı üzerine karşılaştırmalı bir araştırmadır. Araştırma, pek çok organizasyonda kullanılan bilgi yönetimi metodunun üniversitelerde verimliliği, üretkenliği, işbirliğini, öğrenci ve öğretim elemanı memnuniyetini artıracak şekilde uygulanabileceği önerisini getirmektedir. Bu bildiriye konu olan ders uygulamalarında olduğu gibi; öğretim metotları, ödevler, değerlendirmeler, gözlenen gelişimler, yaşanan olumlu ya da olumsuz tüm değişiklikler hem akademik hem de yönetsel bilgi içeren verilerdir.

Ülkemiz yükseköğretiminde kurumsal hafıza belge rezervlerine dair arşivlerin mevcut olduğu bilinmektedir. Söz konusu arşivlerin mevcut eğitim süreçleri için etkin olarak düzenlenmesi, kodlanması ve erişilebilir hale gelmesi mümkündür. Bu planlamaların eğitim yönetimi çalışmaları ile desteklenmesinin, kuruma akademik ve idari yönden kazanım sağlamasının yanında, öğrenci algısı ve motivasyonu açısından farklı bir boyut sunabileceği düşünülmelidir. Kendisinden önceki yıllarda aynı eğitim süreçlerinden geçmiş öğrencilerin hangi mekânlarda ve koşullarda bulunduğu, hangi plan ve öğretim elemanlarıyla ne tür çalışmalar ürettiği bilgisine sistemli bir şekilde erişebilen ya da bu bilgi kendisine göre düzenlenmiş bir biçimde sunulan öğrencinin derslere yönelik hazır bulunuşluğunu olumlu etkileyeceği düşünülmektedir.

Bu araştırma Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü alçı atölyesinde endüstriyel biçimlendirme tasarım ve teknikleri üzerine verilen derslerin geçmişten günümüze ulaşan panoramik manzarasında ana hatlara değinirken, geleceği kurgulamada geçmişle kurulu organik bağın işlevine işaret etme amacı taşımaktadır. Bütüncül olarak kurumun ve özel olarak da alçı atölyesinin hafızasının oluşturulmasının yalnızca öğrenci potansiyellerini başarıya ulaştırmada değil, bunun yanında öğretim elemanlarının verimini, memnuniyetini ve geleceğe dönük dinamik planlarını oluşturmada katkı sağlayabileceği sonucuna varılmıştır.

Kaynakça

- Galgotia D and Lakshmi N. (2022). Implementation of Knowledge Management in Higher Education: A Comparative Study of Private and Government Universities in India and Abroad. *Front. Psychol.* 13:944153. doi: 10.3389/fpsyg.2022.944153
- Hacettepe Üniversitesi¹. (Ağustos, 2022). Ders Kataloğu/ Bilgi Paketi. <https://akts.hacettepe.edu.tr/>
- Hacettepe Üniversitesi². (Ağustos, 2022). Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik ve Cam Bölümü Tarihçe. <http://seramikvecam.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-14>
- Mert, G. Kurumsal Hafıza. *Artikel Yayıncılık*: 97, 2017.
- Vieira, A. M. D. P. (2017). Educational Institutions, Memory, and New Technologies. *Creative Education*, 8, 1020-1028. <https://doi.org/10.4236/ce.2017.87074>